"veniat, & in sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula ablata, transire ad vitam mereatur perpetuam. "Per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen.

Tum dicto ab uno ex Clericis adstantibus, Confiteor &c. *Sacerdos dicat*, Misereatur &c. *Deinde.*

"Dominus noster Jesus Christus Filius Dei vivi, qui "Beato Petro Apostolo suo dedit potestatem ligandi, at"que solvendi, per suam piissimam misericordiam reci"piat confessionem tuam, & restituat tibi stolam pri"mam, quam in baptismate recepisti. Et ego facultate "mihi ab Apostolica Sede tributa, indulgentiam plen. "& remissionem omnium peccatorum tibi concedo, in "nomine Patris &c.

"Per sacrosancta humanæ reparationis mysteria re"mittat tibi Omnipotens Deus omnes præsentis, & fu"turæ vitæ pœnas, paradisi portas aperiat, & ad gau"dia sempiterna perducat. Amen.

"Benedicat te Omnipotens Deus, Pater, Filius, & "Spiritus Sanctus. Amen."

Si vero infirmus sit adeo morti proximus, ut neque confessionis generalis faciendæ, neque præmissarum precum recitandarum tempus suppetat, statim Sacerdos benedictionem ei impertiatur.

39 * Ad dicta sub *n.* 35. *in fine*, advertendum est, quod eruditissimus P. Franciscus Maria Campioni *in instructione ad confessarios cap.* 41. *n.* 12. refert ex Card. Albitio *p.* 1. *de inconstantia in fide cap.* 18. & 19. quod prædicta declaratio Sacræ Congr. Conc. adducta à Fagnano *supra num.* 32. non reperitur in regestis Concilii, signum, quod vel non emanavit, vel fuit expuncta, ut contraria communi sententiæ, occasione cujusdam Episcopi, qui in examine interrogatus, an Sacerdos nominatim excommunicatus posset absolvere in articulo mor-
40 tis, respondit affirmative. Unde fuit excitatum murmur ob doctrinam Fagnani, & dubio delato ad Innocentium XI. hic jussit suprimi quæstionem, neque amplius dubitari de opinione affirmativa, nempe pœnitentem in articulo mortis in defectu alterius Sacerdotis habilis licite, & valide absolvi posse à Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut hæretico. *

✠ P. Lucius Ferraris hic advertit, quod eruditissimus P. Franciscus Maria Campioni *in instructione ad confessarios cap.* 41. *num.* 12. refert ex Cardinali Albitio *de inconstantia in fide cap.* 18. & 19. quod prædicta declaratio Sacræ Congreg. Concilii adducta à Fagnâno, ac *num.* 32. suprà relata, non reperitur in regestis Concilii, quod argumentum est, aut numquam emanasse, aut expunctam fuisse, ut contrariam communi sententiæ, occassione cujusdam Episcopi, qui in examine interrogatus, an Sacerdos nominatim excommunicatus posset absolvere in articulo mortis, respondit affirmative. Unde fuit excitatum murmur ob doctrinam Fagnani, & dubio delato ad Innocentium XI. jussit Pontifex supprimi quæstionem, neque amplius dubitari de opinione affirmativa, nempe pœnitentem in articulo mortis, in defectu alterius Sacerdotis habilis licite, & valide absolvi posse à Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut hæretico. Præsens Sacerdos sit non præcisus, qui tamen nolit, aut non advertat necessitatem absolvendi, non puto invalidam fore datam à præciso absolutionem, ut asserit Ferraris *num.* 33. ✠

† *Romanus Theologus loc. cit.* ait: Præsens Sacerdos sit, non præcisus, qui tamen nolit, aut non advertat necessitatem absolvendi, non puto invalidam fore datam à præciso absolutionem, ut asserit Ferraris *numer* 33. At neque per somnium id asserit Ferraris pro allata hypothesi; debuerat enim scire noster *Theologus*, ut scio ego Ferraris, quod in jure talis Sacerdos in data hypothesi haberetur ut absens: pro absente enim habetur, qui præsens, quod peragere tenebatur, non facit, quodque, ut faciat, ei incumbit. *Leg.* Non tantum si, §. *penultim. & ibi addit. margin. ff. de fidecommissariis libertatibus*: *& qui non intelligit, aut non advertit, nec præsens dici potest. L.* Coram Titio 209. *& leg.* apud Labeonem 246. *ff. de verborum signific. cum similibus.* (*Vid. leg.* 5. *tit.* 9. *part.* 4.) Nec illa hypothesis fuerat exprimenda, quia frustra exprimitur, quod intelligitur. *Leg.* Cornelius 69. *de heredibus instituend. Leg.* Hæc verba 3. *ff. de legatis* 1. (*Vid. lit. S. pag.* 505. *col.* 2.) Unicuique enim etiam in his cæco obvium est sine alia expressione, & additione, quod ego loquor in præsentia alterius Sacerdotis carentis illis vitiis, & omnimode parati ad absolvendum; quod si talis non sit ille alius Sacerdos, stat ibi tradita necessitas moribundi, & amplissima à Trid. concessa facultas, ne hac occasione aliquis pereat. †

☞ Moribundus, qui & Agonizans dicitur, *is est* 41
qui ex superante jam morbo, & natura prostrata, ani-
mam efflaturus de proximo est. Viventibus & non 42
mortuis accenseri debet. Quinimmo sanæ mentis præsu- 43
mitur, nisi de contrario constet; eaque propter testamentum, & codicillos condere, tum contractus inire valet. Stryk. *juridic. dissert. vol.* 1. *disp.* 5. *c.* 1. *n.* 9. *& plur. seq.*

Vim magnam habere solet confessio moribundi, eo 44
quia nemo præsumitur in articulo mortis velle mentiri. Sed nec in præjudicium tertii, nec in sui & hæredum commodum credendum esse moribundo tradunt Klock. *vol.* 2. *consil.* 43. *num.* 28. *& seq.* Queta *consil.* 40. *n.* 20. Pacianus *de probat. lib.* 1. *cap.* 53. *n.* 46. Mevius *ad jus*
Lubecens. part. 2. *tit.* 2. *art.* 24. *n.* 11. Præsumptionem 45
autem, & indicium aliquod hisce etiam casibus facere confessionem moribundi, non est dubitandum; Mascard. *de probat. concl.* 1229. *n.* 1. & 8. Farinac. *prax. criminal. lib.* 1. *tit.* 5. *quæst.* 46. *num.* 17.

Quid si Judex in agone confiteatur se pecunia cor- 46
ruptum tulisse sententiam? Obligare se suosque hæredes ad pœnam triplici expressam *in authent.* Novo jure *cod. de pœn. Judic. qui mal. judic.* Nequaquam vero præjudicium creare tertio, ut sententia proinde sit rescindenda, sequitur ex mox dictis. Idemque dicendum de arbitro; Mascard. *de probat. conclus.* 949. *num.* 23. *& seq.* Farinac. *dict. quæst.* 46. *num.* 77.

Nec testis moribundi confessio, quod falsum tulerit 47
testimonium, quidquam obstabit, si prolata jam sit sententia; secus autem re adhuc integra: vide Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 53. *num.* 46. Farinac. *dict. quæst.* 46. *num.* 84.

De proxeneta contractus simoniaci, an ipsi tale sce- 48
lus in agone confitenti sit credendum, quæritur: negat Stryk. *juridic. dissert. vol.* 1. *disp.* 5. *cap.* 3. *num.* 8. (*verb.* Simonia.)

Circa contractus duplici modo moribundi confessio 49
considerari potest, vel prout obligationem adstruit, & obligatoria dicitur, vel prout obligationem destruit, &
liberatoria nuncupatur. Confessio obligatoria à moribun- 50
do dupliciter emittitur, vel ratione sui ipsius confitentis, vel ratione tertii. Ratione sui ipsius, si se certæ alicui personæ asserat obligatum ad certam quantitatem. Ratione tertii, si alterum sibi obligatum profiteatur.
Confessio liberatoria semper uno modo emittitur, ut si 51
quod alter debebat acceptum dicatur. In una vero & altera confessione diversum jus ab eo, quod inter vivos constitutum, hic in moribundi persona obtinet.

Confessio obligatoria, sine expressione causæ non 52
attenditur regulariter. At ea emissa à moribundo, attendi debet: Mascard. *de probat. conclus.* 345. *num.* 3.
Damhoud. *pract. civil. cap.* 13. *num.* 10. *& seq.* Sed 53
an ea possit revocari à moribundo, tum an hæres possit probare non subesse causam, vide apud Hann. ad Wessembec. *tit. de confessor. num.* 5.

De alterum obligando si confessio loquatur, nihil va- 54
let. Sed si emanaverit à moribundo, præsumptionem 55
quamdam facit pro confitente, & hæredibus; Struv. *Syntagm. jur. civil. tit. de confess. thes.* 24. Brunemann. *repetit. Paratitl.* Wessembec. *dict. tit. de conf. quæst.* 2.

Confessio liberatoria, si agatur de dote, vim non 56
habet, si intra tempus legitimum opponatur exceptio
non numeratæ dotis. At facta à moribundo opponi hæc 57
exceptio nequit; nisi facta sit in fraudem legis, vel tertio præjudicet; Stryk. *juridic. dissert. vol.* 1. *disp.* 5. *cap.* 3. *num.* 13. *& plur. seq.*

Hactenus de confessione moribundi in civilibus. 58
Agendum paulులum de ea in criminalibus. Prima occurrit quæstio, an standum sit confessioni vulnerati de auctore cædis? Eam non probare, sed tantum indicium facere tenent non pauci. Sed & quæstionis est, an fa-
59 ciat indicium ad torturam? Negat cum aliis Stryk. *loco citato cap.* 4. *num.* 2. *& plur. seq.* & quidem etiam si juramento id asseruerit moribundus. Monet vero Stryk. teneri hæredem ad accusandum eum, quem moribundus suæ cædis Auctorem dixit.

60 Quod dictum est de confessione moribundi circa homicidium, id ipsum obtinet de confessione ejusdem circa beneficium, & alia id genus delicta.

61 De effectu exculpationis factæ à moribundo, mire inter se dissentiunt Doctores. Confer Stryk. *ubi supra cap.* 4. *tit.* 8. *& plur. seq.* qui & de moribundo fatente se delictum commisisse disserit. ☜

MORTIS ARTICULUS.

62 ** Mortis articulus in servis Dei illustris, & sanctimonia conspicuus apparere debet. Benedictus XIV. tom. 1. const. 141. *incip.* Sollicitudini nostræ §. 5. & 7.
63 In mortis articulo constituti quorumcumque peccatorum absolutionem, & censurarum relaxationem à quocumque Presbytero obtinere possunt. Idem tom. 2. constitut. 34. *incip.* Pia Mater::: Iisdem indulgentiam plenariam
facile concedi optat ecclesia. Idem *ibid.* Mortis accepta- 64
tio inculcatur tamquam opus injunctum pro consequenda plenaria indulgentia in mortis articulo. Idem *ibid.*

MULCTÆ.

* Mulctas pecuniarias Episcopus sibi addicere non 65
potest, quamtumvis pauper sit, sine licentia Sedis Apostolicæ, ut ex pluribus argumentis Sacræ Congregationis evincitur *in tractatu de synodo diœcesana lib.* 7. *cap.* 53. §. 2. Sed debent in usus pios applicari illæ mulctæ, quas Tridentinum inflixit Clericis non residentibus, aut concubinariis, *ibid.*

Si quas vero mulctas diœcesana synodus alicui certo loco pio applicaverit, Episcopi non possunt illas sibi obtinere ab Apostolica Sede, etiamsi sint pauperes; quia Sedes Apostolica juris alteri quæsito præjudicium non infert. *Ibid.* §. 3.

Has vero mulctas antequam applicentur suæ destinationi, deponendas esse penes administratorem fidelem, jussit Sacr. Congr. in sua encyclica ad omnes Episcopos, die 5. Februarii 1670. *Ibid.* §. 4.

Alia vide *verb.* Episcopus *art.* 6. *à num.* 63. *ad* 67. *& verb.* Pœna *art.* 5. *num.* 50. *ad* 72. * ✿

MU-

✿ Episcopum mulctas pecuniarias non solum in Clericos, verum etiam in laicos imponere, hosceque per se, vel per suos Ministros cogere vallere, nullam videbatur ambiguitatem inducere. Non tamen alienum à præsenti materia apparet, inserere hic, talem facultatem nullo modo præcipue Parochis competere, neque earum exactionem sufficere: illorum publica peccata præcavendi ergo; (1) ita ut si diem, quo à Sancta Sede non est

(1) *Reg. Sched.* 19. *Novembr.* 1771. Sabed: que habiendo llegado á mis manos una representacion del Reverendo Obispo de Plasencia, en razon de varios puntos jurisdiccionales de regalía y otros: Enterado de su contenido, y deseando vivamente la conformidad del gobierno con los Prelados Eclesiásticos, y que florezca en mis católicos dominios, junto con la administracion de Justicia, la vigilancia sobre las buenas costumbres y máxîmas christianas: hice exâminar por Ministros de mi satisfaccion, versados en las controversias jurisdiccionales, los diferentes puntos que en ella se trataban, teniéndose presente en este exâmen lo dispuesto en las Leyes del Reyno; y habiendo executado y manifestádome su parecer en cada caso, y las leyes y disposiciones canónicas, y razones en que lo fundaban; reconocido todo por mí, con la atencion y cuidado correspondiente, tuve á bien mandar, entre otras cosas, se respondiese al Reverendo Obispo de Plasencia.

§. I. Que el uso de las censuras, debe ser con la sobriedad y circunspeccion que previene el Santo Concilio de Trento, y que si alguno de los Jueces Reales de aquel Obispado le diesen motivo de quexa en esta parte, lo represente en derechura al Consejo, ó por mano de mis Fiscales, para que se provea el remedio conveniente; y en caso de que no lo tome, lo pueda hacer inmediatamente por la via reservada del Despacho Universal, para que Yo mande se tome la providencia que fuere mas justa y conveniente.

§. II. Que si con motivo de las órdenes expedidas por el mi Consejo sobre el conocimiento de las causas decimales, se hubiere experimentado ó experimentase por parte de las Justicias Reales algun desórden ó mala inteligencia, lo expusiese al mi Consejo con individualidad, como lo han hecho otras Iglesias, supuesto que allí, en vista de los antecedentes, podrá tomarse la providencia con el debido conocimiento y formalidad.

§. III. Que en quanto á visitas de Cofradías, Hospitales, obras pias y ultimas voluntades, está prevenido lo conveniente en las Leyes del Reyno, á que no perjudican las disposiciones conciliares, que en nada disminuyeron la autoridad en lo que la pertenece; y que así dispusiese, que sus Provisores, Visitadores y Vicarios se arreglasen á las leyes, sin confundir lo temporal con lo espiritual, y demás anexo al ministerio Pastoral, dando cuenta al mi Consejo de qualquiera duda que le ocurra: en inteligencia, de que por mis Fiscales se promoverá su despacho para dexar expedita cada jurisdiccion en lo que la pertenece respectivamente.

§. IV. Que para evitar los pecados públicos de legos, si los hubiese, exercite todo el zelo Pastoral por sí, y por medio de los Párrocos, tanto en el fuero penitencial, como por medio de amonestaciones, y de las penas espirituales en los casos, y con las formalidades que el derecho tiene establecidas; y no bastando éstas, se dé cuenta á las Justicias Reales, á quienes toca su castigo en el fuero externo y criminal, con las penas temporales, prevenidas por las Leyes del Reyno, escusándose el abuso de que los Párrocos con este motivo exîjan multas, así porque no bastan para contener y castigar semejantes delitos, como por no corresponderles esta facultad; y que si aun hallase omision en ellas, dé cuenta al mi Consejo, para que lo remedie y castigue á los negligentes conforme las leyes lo disponen; y habiendo comunicado al mi Consejo esta Real deliberacion, por órden de diez y seis de Septiembre próxîmo antecedente, publicada en él, acordó entre otras cosas, con vista de lo expuesto por mis tres Fiscales, expedir esta mi Real Cédula, para que se cumpla y guarde su contenido, y llegue individualmente á noticia de todos; por la qual encargo á los muy Reverendos Arzobispos, Reverendos Obispos y á los Cabildos de las Iglesias Metropolitanas y Catedrales en Sedevacante, sus Visitadores, Provisores ó Vicarios, y á los Superiores y Prelados de las Ordenes Regulares, observen y guarden las prevenciones que dexo hechas, y se han comunicado al Reverendo Obispo de Plasencia, en vista de su representacion, concurriendo por su parte cada uno en lo que le toca á que efectivamente la tenga. Y mando á los demás Jueces y Justicias de estos mis Reynos vean, guarden y cumplan el con-

MULIER.

** MULIERES ad ministerium altaris nullatenus sunt admittendæ: Benedictus XIV. tom. 1. constit. 57. *incip.* Etsi Pastoralis §. 6. Mulieres menstruali morbo laborantes arceri nequeunt à Sacramentis, aut ab ingressu ecclesiæ: idem constit. 107. *incip.* Omnium sollicitudinum §. 3. 14. & 39. **

MUNDUS.

1 *MUNDUS unde sit dictus.*
2 *Mundus in Sacra Scriptura usurpatur quinque potissimum modis, qui assignantur.*
3 *Assignatur alia quintuplex Mundi acceptio apud Philosophos, & Theologos.*
4 *Mundus variis illustratur titulis, qui assignantur.*

Mun-

est dispensatus corporalis, aliusve ex laboribus prohibitis, quis infringat, Judices seculares illum punire, specialiter in Cathalauniæ Principatu, ultimate etiam est præventum. (1)

Præmeditetur, quid leges Indicæ disponant: uno in loco prohiberi, Judices ecclesiasticos posse laicos mulc-

contenido de esta mi cédula, sirviendo de gobierno reciproco á todos, y conservando la armonía, que debe versar entre el Imperio y el Sacerdocio, distinguiendo cada potestad lo que le pertenece sin confusion ni afectacion: dando para la execucion de todo las órdenes y providencias que se requieran; en la inteligencia, de que tengo prevenido se promuevan de Oficio, y con brevedad todos los expedientes y negocios de esta naturaleza, para facilitar su despacho: que así es mi voluntad.

(1) *Reg. Provis.* 18. *Sept.* 1781. Sabed: Que en el nuestro Consejo se promovió Expediente con motivo de lo representado por ese Real Acuerdo, su Sala del Crimen, Gobernador de la misma Ciudad y Reverendo Obispo de ella, de resultas de lo ocurrido en la publicacion, fijacion é impresion del edicto promulgado por la citada Sala del Crimen, á instancia y solicitud del expresado Reverendo Obispo en 19. de Enero de 1778. para que en observancia de lo prevenido y dispuesto en diferentes Bulas Pontificias, en la ley 4. tit. 1. lib. 1. de la Recopilacion, y otras disposiciones, se desterrase el abuso que se notaba de no guardar los dias festivos, pues se trabajaba en ellos, se vendia publicamente en las tiendas, botigas y demás oficinas de comercio, como en los demás dias de trabajo. Y visto este asunto en el nuestro Consejo, con lo expuesto por nuestros Fiscales, teniendo presente que el citado edicto era segun su contexto, general y extensivo á todo ese Principado; y deseando establecer reglas que preservasen en adelante iguales sucesos, disponiendo las cosas en el mejor modo, por decreto de once de Febrero del propio año, mandó se comunicasen las órdenes convenientes (como se hizo en catorce del mismo mes) para que el muy Reverendo Arzobispo y Reverendos Obispos de ese Principado practicasen los informes que se les pidieron para la perfecta instruccion del expediente, con la prevencion, de que si aun no se habia publicado en sus diócesis el expresado edicto, lo suspendiesen hasta nueva órden del nuestro Consejo, mandando igualmente se uniesen al expediente exemplares de la Real Cédula expedida en 19. de Noviembre de 1771. con motivo de lo representado por el Reverendo Obispo de Plasencia, en la qual se hicieron várias prevenciones á los Prelados de estos Reynos, y de la expedida en 20. de Febrero de 1777. en que á representacion del mismo Reverendo Obispo, se prohibieron diferentes espectáculos en las Procesiones de Semana Santa y otras, trabajar los dias de fiesta, en que no estaba dispensado poderlo hacer. Y habiendose executado la union de los exemplares de dichas Reales Cédulas, y remitido el muy Reverendo Arzobispo y Reverendos Obispos sus respectivos informes: Visto todo por los del nuestro Consejo, con lo expuesto por nuestros tres Fiscales, en consulta de treinta y uno de Marzo de este año hizo presente á M. R. P. lo que en este importante asunto estimó conveniente; y por real resolucion á ella, fuimos servidos mandar entre otra cosas: Que no se procediese á declaracion pública sobre la justicia ó injusticia del edicto expedido en la Sala del Crimen, y menos que se hiciese novedad en él, con explicaciones ó restricciones especificas; pero sí, que para la mejor observancia del precepto, sin estrépito, ni agravio del Público, y sin faltar al socorro de las necesidades de los vasallos, se expidiese Real Provision con insercion de la ley 4. tit. 1. lib. 1. de la Recopilacion, que trata de la obligacion de guardar este precepto: del capitulo quarto de la expresada Real Cédula de 19. de Noviembre de 1771. y finalmente del último capítulo de la otra Real Cédula de 20. de Febrero de 1777. y que se encargase á los Prelados Eclesiásticos, y á Vos las Justicias Reales, que respectivamente zelasen el cumplimiento de dicho precepto de santificar las fiestas, arreglándose unos y otros á lo dispuesto en dichas leyes y órdenes de N. R. P. como conformes y convenientes para mantener la armonía entre el Imperio y el Sacerdocio; y el contexto de la referida ley, y de los capitulos quarto y último de las dos Cédulas que van indicadas, es todo como se sigue. *Ley 4. tit. 1. lib. 1. de la Recopilacion.* Mandamiento es de Dios, que el dia santo del Domingo sea santificado: por ende mandamos á todos los de nuestros Reynos, de qualquiera estado, ley ó condicion que sean, que en el dia Domingo no labren, ni hagan labores algunas, ni tengan tiendas abiertas; y los Judios y Moros que no labren en público, ni en lugar donde se pueda ver ú oir que labran, é qualquiera que lo quebrantare, que pague trescientos maravedis, los ciento para el que lo acusare, y los ciento para la Iglesia, y los ciento para nuestra Cámara, é defendemos que ningun Concejo, ni Oficial dé licencia á ninguno que labre en el dicho dia Domingo sopena de seiscientos maravedis. *Cap. 14. de la Real Cédula de 19. de Noviembre de* 1771. Vide Illud literaliter schedul. prox. antec. *Capítulo ultimo de la Real Cédula de 20. de Febrero de* 1777. No disimulareis trabajar en público en los dias de fiesta en que no está dispensado poderlo hacer, oído el Santo Sacrificio de la Misa; y en el caso de que al tiempo de la recoleccion de los frutos por el temporal, ú otro accidente hubiere necesidad de emplearse en ella algun dia festivo de dicha clase, pedireis la correspondiente licencia al Párroco en nombre del vecindario, sin que sea necesario pedirla cada vecino, cuya concesion deberán hacer los Párrocos habiendo justa causa graciosamente, sin pensionarla con título de limosna, ni otro alguno, siendo una declaracion de haber verdadera necesidad que dispensa el precepto. Y habiéndose publicado en el nuestro Consejo la expresada nuestra real resolucion en veinte y nueve de Agosto próximo, acordó su cumplimiento, y á este fin expedir esta nuestra Carta: Por la qual os mandamos, que siendoos presentada, veais la citada nuestra real resolucion, y la guardeis y cumplais, segun y como en ella se contiene; y en conseqüencia, queremos y es nuestra voluntad que no se proceda á declaracion pública sobre la justicia ó injusticia del edicto expedido por la Sala del Crimen, y menos el que se haga novedad en él, con explicaciones ó restricciones especificas; pero para la mejor ob-

5 *Mundus quid sit.*
6 *Mundus de facto est unicus; non repugnant tamen plures*, ad num. 8.
9 *Mundus non fuit creatus ab æterno.*
10 *Mundus probabilius creatus est verno tempore in æquinoctio, Luna plena, & die Dominico*, ad n. 14.
15 *Mundus non fuit creatus in instanti, sed sex dierum spatio.*
16 *Afferuntur, & solvuntur objectiones*, ad num. 17.
18 *Quid creatum fuerit primo die.*
19 *Quid secundo.*
20 *Quid tertio.*
21 *Quid quarto.*
22 *Quid quinto.*
23 *Quid sexto.*
24 *Adam, & Eva ambo fuerunt producti sexto die.*
25 *Adam productus fuit ex limo terræ.*
26 *Adam in quo loco formatus fuerit.*
27 *Adam creatus fuit in ætate perfecta, qua posset generare.*
28 *Eva producta fuit de costa Adami.*
29 *Cur Eva producta fuerit ex costa.*
30 *Non solum ex costa, sed etiam ex carne Adami producta fuit Eva.*
31 *Costa illa quamvis fuerit Adam necessaria, ut erat caput naturæ humanæ, erat tamen ei superflua quantum ad integritatem individui*, ad n. 32.
33 *Adam formatus fuit cum pluribus costis in uno latere, quàm in alio, ut ex ipsa superabundante formaretur Eva; qua ablata, & inde formata Eva, remansit in utroque latere, Adami par costarum numerus, & fuerunt, tot quot in nobis.*
34 *Unde non videtur sequenda opinio aliquorum dicentium, quod fœmina habeat unam costam plusquam viri.*
35 *Solus Adam creatus fuit, & ex ipso Eva.*
36 *Hinc solum peccatum Adæ, & non Evæ transiit in omnes homines.*
37 *Adami corpus secundum aliquos veteres ecclesiæ Patres dicitur formatum ex quatuor Mundi partibus.*
38 *Adam cur vocaverit uxorem suam Evam.*
39 *Adam extra Paradisum fuit formatus, & Eva intra Paradisum.*
40 *Eva cur formata in Paradiso.*
41 *Adam semel tantum possitus fuit in Paradiso Terrestri, & non bis.*
42 *Adam, & Eva violato Dei præcepto ejecti sunt de Paradiso.*
43 *Qua die, & qua hora Adam, & Eva comederint de fructu vetito, qua item expulsi sint de Paradiso*, ad num. 45.
46 *Arbor, cujus fructus comestio fuit prohibita Adamo, & Evæ, probabilius fuit malum, seu pomum, specie tamen diversum ab omnibus malis nostris.*
47 *Unde omnimode rejicienda est erronea opinio eorum, qui existimabant arborem illam fuisse mulierem, & Cainum, & Abelem genitos fuisse in Paradiso terrestri.*
48 *Cain, & Abel geniti fuerunt extra Paradisum Terrestrem, & quo Mundi anno.*
49 *Eva quolibet partu geminos pariebat, masculum, & fœminam; quo nomine vocata fuerit soror gemella Cain, & quo soror gemella Abel: & quos filios genuerint Adam, & Eva.*
50 *Nec etiam sequenda est opinio eorum, qui censuerunt arborem illam fuisse frumentum, aut vitem.*
51 *Neque etiam vera videtur sententia aliorum volentium arborem illam fuisse ficum.*
52 *Adam, & Eva è Paradiso ejecti, probabilius eam regionem, quæ nunc Judæa, & Palestina dicitur, incoluerunt.*
53 *Adam in Monte Calvario, à Cranio, seu Calvaria ipsius ita nominati, probabilius tumulatus fuit.*
54 *Adducitur, & solvitur objectio.*
55 *Est tamen etiam probabilis opinio tenens Adamum sepultum fuisse in Hebron.*
56 *Paradisus unde sit dictus, & quid significet.*
57 *In quanam Mundi parte constitutus fuerit Paradisus Terrestris*, ad num. 58.
59 *Quanta fuerit latitudo, & longitudo Paradisi Terrestris.*
60 *Paradisus Terrestris adhuc existit*, ad n. 61.
62 *Affertur, & solvitur objectio.*
63 *Mundi ætates alii dividunt in sex, & alii in septem, & assignantur.*
64 *Traduntur celebriores opiniones de numero annorum, qui ab Orbe condito ad æram Christi vulgarem efluxerunt.*

Epo-

mulctate pro levibus specialiter causis, videtur: in alio eisdem absolute vetari, (1) dum, in rebus ad forum ecclesiasticum spectan ibus, contra personas proprie indicas proceditur, ita ut si excesserint, (2) ac delictum commiserint, plus in ædificationem, quàm destructionem suaviter, jucundeque animadvertant, blanditiis eos per consequens captando, ut parvo negotio in amorem, & constantiam nostræ Catholicæ Fidei adducantur. (3)

observancia del precepto de santificar las fiestas sin estrépito ni agravio del Público, y sin faltar al socorro de las necesidades de los vasallos: mandamos á Vos las Justicias Reales del nuestro Principado de Cataluña, zeleis respectivamente el cumplimiento del citado precepto, arreglandoos á lo dispuesto en la ley y órdenes de N. R. P. que van insertas, como conformes y convenientes para mantener la armonía y concordia entre el Imperio y el Sacerdocio: Y encargamos al muy Reverendo Arzobispo y Reverendos Obispos de ese Principado, que respectivamente observen y guarden la expresada nuestra real resolucion, zelando el cumplimiento de dicho precepto de santificar las fiestas, arreglándose igualmente á lo dispuesto en la expresada ley y órdenes, segun va prevenido: que asi es nuestra voluntad.

(1) *L. 4. tit. 7. lib. 1. Ind.* Rogamos y encargamos á los Arzobispos y Obispos, Provisores y Vicarios Generales, y otros qualesquier Jueces Eclesiásticos de nuestras Indias, no excomulguen en los casos, que tuvieren jurisdiccion, por cosas y casos leves, conforme está dispuesto por el Santo Concilio de Trento, ni condenen en penas pecuniarias á los legos, por los inconvenientes que de ello resultan. *L. 52. ejusd.* Otrosí rogamos y encargamos á los Prelados, Provisores y Vicarios Generales, que de las condenaciones ó multas que hicieren en sus Juzgados, apliquen alguna parte para las guerras contra Infieles, y gastos de nuestras Armadas:::

(2) *L. 6. tit. 10. ejusd.* Por la suma pobreza que padecen los Indios, y lo que deseamos aliviarlos, rogamos y encargamos á los Prelados y otros Jueces Eclesiásticos, que quando procedieren contra ellos no los condenen en penas pecuniarias por ninguna causa, ni razon:::

(3) *L. 27. tit. 7. ejusd.* Por los graves inconvenientes y daños que se siguen de sacar los Indios de sus pueblos, y lo mucho que se debe atender á su flaqueza de ánimo, y lo que conviene, que quando los Jueces Eclesiásticos y Visitadores hallaren que han cometido algunos excesos, cuya correccion y castigo les pertenezca, conforme á derecho los corrijan por medios tan suaves, que ellos mismos les obliguen á su enmienda, y á la perseverancia en nuestra Santa Fé Católica: Rogamos y encargamos á los Arzobispos y Obispos, Vicarios, Visitadores y otros qualesquier Jueces Eclesiásticos, que por ninguna causa manden sacar ni saquen Indios ni Indias de sus pueblos y naturálezas, ni sean llevados á otros, y en los casos de su jurisdiccion los castiguen en sus pueblos atendiendo á la flaqueza, cortedad de ánimo y caudales de estos nuestros vasallos:::

65 Epocha, & Æra unde sint dictæ, & quæ sint.
66 Epochæ distinguntur in sacras, & profanas, & quæ sint.
67 Inter epochas sacras præcipua à Christi Nativitate desumitur.
68 Epocha Christi Nativitatis, alia est vera, & alia vulgaris, & quando utraque incipiat, ad n. 69.
70 Aliæ epochæ sacræ habentur, sub num. 63. & 64.
71 Inter epochas profanas præcipua, ac prima est, quæ desumitur à Trojæ excidio.
72 Secunda est epocha Olimpiadum, seu à ludis Olimpiacis.
73 Quid fuerint Olimpiades, & ludi Olimpiaci, remissive.
74 Tertia est epocha ab Urbe Roma condita.
75 Quarta est epocha, seu Æra Hispanica.
76 Quinta est epocha Arabum, & Mahometanorum ab ipsis Hegira vocata.
77 Mundus ab antiquis Geographis dividebatur in tres solas præcipuas partes, nempe in Europam, Asiam, & Africam: A recentioribus autem dividitur in quatuor, addita supradictis America, & ab aliis adhuc modernioribus additur etiam quinta pars Magellanica appellata.
78 Europa unde sit dicta.
79 Asia unde sit dicta.
80 Africa unde sit dicta.
81 America unde sit dicta.
82 Non parva pars Americæ seu novi illius adinventi, & ad fidem catholicam conversi Orbis, debetur meæ Seraphicæ Religioni, ad n. 85.
86 Magellanica unde sit dicta.
87 Mundus dividitur adhuc in quartuor partes, nempe in Continentem, Insulam, Peninsulam, & Isthmum, quæ omnes explicantur.
88 Mundus quatuor habet spatia, seu plagas nempe Orientem, Occidentem, Meridiem, & Septemtrionem.
89 Secundum has quatuor Mundi plagas Cardinales, quatuor etiam sunt Venti principales, nempe Eurus, seu Subsolanus, Zephirus, seu Favonius, Auster, seu Notus, Boreas, seu Aquilo.
90 Præcipua, & celebriora Mundi systemata sunt tria, nempe Ptolemaicum, Copernicanum, & Tychonicum.
91 Systema quid sit.
92 Systema Ptolemaicum unde sit dictum.
93 Systema Ptolemaicum quid sit, quidve importet.
94 Systema Ptolemaicum fere ab omnibus antiquis fuerat receptum, at nostris hisce temporibus fere ab omnibus rejicitur.
95 Systema Copernicanum unde sit dictum.
96 Systema Copernicanum quid sit, & quid importet.
97 Systema Copernicanum tamquam thesis rejicitur.
98 Affertur, & solvitur objectio.
99 Adducitur, & solvitur instantia.
100 Systema Copernicanum de motu terræ, & solis quiete quamvis defendi possit, ut Hypothesis, nullimode tamen defendi potest, ut Thesis.
101 Assignatur discrimen inter Thesim, & Hypothesim.
102 Systema Tychonicum unde sit dictum.
103 Systema Tychonicum quid sit, & quid importet.
104 Alia fere infinita reperiuntur tradita Mundi systemata, brevitatis gratia omissa, & solum traduntur circa ista duo notabilia dicta.
105 Mundus est rotundus, sive sphæricus.
106 Mundi rotunditas variis experimentis constat.
107 Mundi, & terræ rotunditas clarissime demonstratur à Geometris, & Architectis.
108 Ex Mundi, & terræ rotunditate clare deducitur vere dari, & extare Antipodes, & qui sint, & unde dicti.
109 De eorum existentia dubitarunt olim plerique: at nullus nunc est amplius ambigendi locus.
110 Affertur, & solvitur objectio.
111 Terra rotunda, seu sphærica pendet in medio aeris sine ullo sustentaculo, & cælum pariter rotundum, & sphæricum est undique distans æqualiter à terra, & pluribus demonstratur.
112 Mundus, seu terræ circuitus, aut ambitus quantus sit.
113 Qui circumeunt Mundum versus Orientem, & redeunt versus Occidentem ad eumdem locum, unde discesserunt, numerant diem unum plusquam habitatores illius locis.
114 E contra qui circumeunt Mundum versus Occidentem, & versus Orientem redeunt ad eumdem locum, unde discesserunt, numerant diem unum minus, quàm habitatores illius loci.
115 Si autem duo circumirent totum Orbem, uno pergente versus Orientem, & altero versus Occidentem, quocumque loco se invenirent, seu sibi occurrerent, differrent ab invicem uno die. Et si deinde prosequerentur suum iter ambo redeundo ad locum, unde discesserunt, unus ab Oriente, & alter ab Occidente, differrent necessario ab invicem duobus diebus.
116 Ex supradictis oritur dilucidatio curiosi problematis, quomodo sit possibile, quod ex duobus gemellis ambobus natis, & mortuis in eodem die, & momento, unus plus altero vixerit de uno, vel duobus diebus.
117 Sphæræ nomine quid intelligatur.
118 Sphæra potissimum pro artificiali sumitur, & quid sit.
119 Quare vocetur sphæra artificialis: Et quis fuerit ejus inventor, & auctor.
120 Hæc sphæra vocatur armillaris, & quare.
121 In hac armillari sphæra decem circuli vulgo repræsentantur: sex majores, & quatuor minores, qui assignantur cum suis qualitatibus, & differentiis ad invicem.
122 Ex dictis sex majoribus circulis tres sunt, nempe Horizon, Meridianus, & Æquatuor, quorum poli, seu puncta, ex quibus describuntur, sunt magni momenti in sphæra, & vocantur puncta Cardinalia.
123 Primi ipsorum cardines, seu puncta cardinalia sunt duo poli mundi.
124 Polus unde sit dictus, & quid significet.
125 Polorum alter vocatur Arcticus, Septemtrionalis, & Borealis, & alter ex diametro oppositus appellatur Antarcticus, Meridionalis, & Australis; quare sic dicti, & quales sint, ad num. 126.
127 In medio horum polorum pendet terræ globus, & quomodo.
128 Axis Mundi quid sit.
129 Ultra assignatos supra num. 123. prædictorum majorum circulorum principaliores cardines, seu puncta cardinalia, sunt etiam Zenith, & Nadir; quid significent, & sint.
130 Item sunt etiam puncta veri ortus, & occasus solis, & quæ sint.
131 Primus ex majoribus circulis est Horizon, & quid sit.
132 Horizon est duplex, sensibilis, & rationalis, & quis sit uterque.
133 Meridianus quid sit.
134 Æquator quid sit.
135 Zodiacus quid sit: Assignantur duodecim ejus signa duobus versibus comprehensa.
136 Signa, quæ primo versu continentur, dicuntur Septemtrionalia, & quæ in secundo versu, meridionalia; & quæ sint.
137 Quodlibet ex his Zodiaci signis continet 30. gradus, & quot minuta contineat.
138 Sol percurrit 360. gradus quolibet integro anno, ita ut Sol minut. 19. secund. 8. vel circiter unius gradus sub Zodiaco quotidie motu medio perficiat; non sic autem quando Sol est in Apogeo, & in Perigeo, & quid per Apogeum, ac Perigeum intelligatur.
139 Dicta signa Zodiaci peculiaribus figuris exprimuntur, quæ assignantur.
140 Hæc duodecim signa dividunt Zodiacum in duodecim partes correspondentes duodecim mensibus anni: & dantur versus cum sua explicatione ad sciendum, quonam die mensis ingrediatur sol quodlibet signum.
141 In medio Zodiaci est ducta linea quædam, quæ vocatur Ecliptica, seu Orbita solis. Quid sit, & quare sic appelletur.
142 Eclipsis Solis quando sit in ipsa Ecliptica.
143 Eclipsis Solis numquam est universalis, seu totalis.
144 Eclipsis Lunæ quando fiat.
145 Eclipsis Lunæ potest esse universalis, seu totalis.
146 Coluri quid sint, & unde sint dicti.
147 Ex Coluris unus vocatur Colurus Solstitiorum, & alter Colorus Æquinoctiorum, & dantur versus ad ipsos cognoscendos.
148 A dictis Coluris secatur Zodiacus in quatuor Cardinales partes, quæ dicuntur quatuor anni tempestates; nempe Ver, Æstas, Autumnus, & Hyems.
149 Minores circuli sunt ambo Tropici, nempe Tropicus Cancri, & Tropicus Capricorni: & ambo Polares, nempe Arcticus, & Antarcticus.
150 Tropici unde dicti, & cur unus vocetur Tropicus Cancri, & alter Tropicus Capricorni.
151 Circuli Polares unde dicti, & cur unus vocetur, Arcticus, & alter Antarcticus.
152 Habitantes sub istis polaribus circulis diversimode vident solem in Æstate, & in Hyeme: & secundum quod postea unus locus recedit, seu distat ab istis circulis versus polos, majorem habet inæqualitatem dierum; ita ut reperiantur dies, qui conficiunt hebdomadas, alii qui constituunt menses, & alii qui medietatem anni.
153 Dicti quatuor circuli minores, id est, duo Tropici, & duo Polares, dividunt Mundum in quinque partes, seu Zonas, nempe in unam Torridam, duas Temperatas, & duas Frigidas, & quid sit Zona.
154 Zona torrida quæ sit, & quare sic dicta.
155 Zonæ temperatæ quæ sint, & quare sic dictæ.
156 Zonæ frigidæ quæ sint, & quare sic dictæ.
157 Ex diversa habitudine Æquatoris ad Horizontem dividitur sphæra in rectam, obliquam, & parallelam.
158 Sphæra recta quæ sit.
159 Sphæra obliqua quæ sit.
160 Sphæra parallela quæ sit.
161 Duo sola sunt in terra puncta, quæ possunt habere sphæram parallelam; & una sola linea, quæ habeat sphæram rectam: totum autem residuum est in sphæra obliqua.
162 Habitantes in sphæra recta habent perpetuo æquinoctia: habent in anno bis æstatem, & bis hyemem: bis ver, & bis autumnum.
163 Habitantes in sphæra obliqua habent æquinoctia bis solum in anno; & dies ac noctes semper inæquales: Vident aliqua sydera perpetuo supra Horizontem, & numquam vident illa, quæ sunt sub Horizonte.
164 Habitantes in sphæra parallela non habent nec æquinoctia, nec solstitia, sed unicum habent diem, & unicam noctem in toto anno: Vident perpetuo sydera aliqua supra Horizontem, & plurima alia infra Horizontem numquam vident.
165 Cælum unde sit dictum.
166 Nomen Cæli in Sacra Scriptura varie usurpatur, & ostenditur.
167 Cælum quid sit.
168 Cælum sicut & mundus quoad substantiam durabunt in æternum, licèt quoad accidentalia sint immutanda.
169 Affertur, & solvitur objectio, ad num. 170.
171 Quamvis variæ fuerint, & sint opiniones de Cælorum numero, communior tamen, probabilior, & Sacræ Scripturæ conformior sententia tres tantum Cælos admittit, nempe Aereum, Sydereum. & Empyreum.
172 Astrum, seu Sydus, aut Stella quid sit.
173 Astra, seu sydera, alia sunt fixa, & alia errantia, seu erratica: Fixa vocantur Stellæ, & errantia, seu erratica appellantur Planetæ.
174 Quare Stellæ vocentur fixæ, & Planetæ errantes.
175 Planetæ à fixis stellis tripliciter distinguntur, & assignatur quomodo.
176 Stellarum fixarum quanta ab Astrologis, & Mathematicis assignetur multitudo.
177 Dictæ stellæ fixæ distinguuntur ab Astrologis, & Astronomis in sex classes diversæ magnitudinis, & assignantur.
178 His sex stellarum fixarum classibus adjuncta est septima aliarum exiguarum, & nebulosarum, quæ inter alias sunt illæ viæ Lacteæ. Hæc via Lactea unde sit dicta.
179 Planetæ, seu sydera errantia, aut erratica sunt tantum septem; quibus majoribus planetis alii adjunguntur minores; & assignantur omnes.
180 Ex dictis septem planetis aliqui sunt terra majores, & alii minores, & assignantur.
181 Astronomorum supputationes circa magnitudinem planetarum, & stellarum fixarum, habendæ sunt non ut mensuræ, sed ut æstimationes conjectantis animi; variarum autem mensurarum, & supputationum ratio indicatur versibus hic allatis.
182 Assignatur tempus, quo planetæ, & stellæ fixæ suam complent circulationem.
183 Traditur modus discernendi planetas inter se.
184 Dicta de numero, magnitudine, & motu stellarum, ac planetarum, deque diversitate Cælorum & ambitu terræ, solum conjecturaliter sunt habenda, & non certitudinaliter credenda.
185 Consilium, & deprecatio de transeundo à consideratione Cælorum ab Astrologis, & Astronomis mendaciis repletorum, ad acquisitionem veritatis sanctorum operum veri Cæli Empyrei ac Paradisi Beatorum.
186 Adducitur ad id pro contemptu mundi celebre canticum vulgo Beati nostri Jacoboni.
187 Afferuntur insuper ea, quæ ad contemnendum mundum adducit vulgo Beatus noster Bernardinus de Bustis.
188 In hoc mundo cuncta sunt pulvis, cuncta apparentes prospectivæ, & cuncta sunt nihil.
189 Hinc Apostolus melius, quàm alii mundani sibi consultus, ajebat: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo, & quid per id intelligatur.
190 Adducuntur ad mundi contemptum notabilia dicta.
191 Ad uberiorem mundi notitiam afferuntur quæ de mundo muliebri in Scriptura, & de jure habentur.
192 Mundus muliebris quis dicatur, & unde nomen desumat.
193 Mundi muliebris nomine quæ contineantur, & quæ non.
194 Mundo muliebri legato quæ contineantur, & quæ non.
195 Ad complementum additur quod mundus regitur auctoritate Pontificia, & Regali potestate.
196 Roma dicitur ab aliquibus posita in medio mundi; quod tamen alii negant dicentes medium terræ potius esse Jerusalem, seu civitatem Arin.
197 Ad Tyronum eruditionem subnectuntur hic nomina cum sua significatione præcipuarum partium Mathematicæ, seu Mathesis, cujus primogenitæ sunt tres, nempe Arithmetica, Geometria, & Statica, ad num. 198.
199 Arithmetica, quæ juxta suos operandi modos vocatur Algorithmus, aut Algebra speciosa, quid sit.
200 Geometria, quæ à variis suis operationibus vocatur Longometria, Areometria, & Herometria, quid sit, quidve ejus partes Trigonometria, Tetragonometria, Ciclometria.
201 Statica, quæ tot habet partes, quot solent esse potentiæ motrices, seu machinæ quæque præsertim sunt septem, nempe Vectis, Axis in peritrochio, Trochlea, Rotæ dentatæ, Planum inclinatum, Cochlea & Cuneus, quid sit.

Is-

202 *Istæ vocantur primæ mathematicæ, à quibus oriuntur secundæ, quæ sunt quatuor, nempe* Cosmographia, Mechanica, Optica, & Musica.

203 *Cosmographia quid sit, quæve ejus partes, id est,* Astronomia, *seu* Astrologia, Geographia, & Meteorologia.

204 *Sub Astronomia seu Astrologia comprehenduntur* Uranographia, Sphæra, & Theorica planetarum, *& quid sint.*

205 *Sub Geographia comprehenduntur* Hydrographia, Chorographia, & Topographia, *& quid sint.*

206 *A Meteorologia considerantur omnia corpora imperfecta, quæ solent reduci ad quatuor principia, nempe ad* Exhalationes, Vapores, Habitus, & Fuligines.

207 *Mechanica, seu Machinaria comprehendit sub se quatuor partes, id est,* Mechanicam simpliciter dictam, Pirotechiam, Pneumaticam, & Hydraulicam, *& quid sint.*

208 *Optica, seu Prospectiva dividitur in* Opticam propriam, *in* Catoptricam, & Dioptricam, *& quid sint.*

209 *Musica dividitur in Vocalem, quæ continet* Melopejam, Rhitmicam, & Pheticam, *& Instrumentalem, quæ continet.* Encordicam, & Pneumaticam, *ac* Crusticam, *& quid sit.*

210 *Cosmographia habet pro objecto Orbem universum, & alia particularia sola objecta, id est, Mechanica pro objecto habet* Tangibile, *Optica* Visibile, *& Musica* Audibile.

211 *Secundis mathematicis succedunt tertiæ, quæ sunt quinque, nempe* Chronologia, Gnomonia, Architectura, Navigatoria, & Ars militaris.

212 *Ad Chronologiam, quæ est scientia temporum, reducuntur* Historia, & Genealogia.

213 *Ad Gnomoniam, quæ est scientia umbrarum, reducitur diversitas horologiorum solarium; horologia autem rotaria, arenaria, clepsydrica, seu aquaria pertinent ad Mechanicam, seu Machinariam.*

214 *Architectura, quæ est scientia fabricarum, seu ædificationum, dividitur in* Civilem, *quæ subdividitur in privatam, & publicam; in* Nauticam, *quæ subdividitur in tot partes, quot sunt navium varietates, & in* Militarem, *quæ subdividitur in defensivam, uti sunt fortificationes, & in offensivam, uti sunt arietes, cuniculi, & similia.*

215 *Navigatoria continet duas partes, quæ assignantur.*

216 *Ars militaris tradit modum ducendi, & reducendi exercitum, & irruendi in hostes, & ab ipsis se defendendi.*

217 *Monitum Auct. ad Lectorem*, ad n. 222.

1 MUNDUS dictus est à verbo græco *Kosmos*, quod latine ornatum significat: unde nos à perfecta absolutaque ejus elegantia ipsum vocamus mundum, eo quod nihil eo sit mundius, pulchrius, & ornatius. Plinius *l.* 2. *cap.* 1. *&* 4. Beyerlinck *theatr. vitæ humanæ tom.* 5. *verb.* Mundus.

2 Mundus in Sacra Scriptura quinque potissimum modis usurpatur. *Primo* pro rebus ipsis creatis, quibus tota hæc machina visibilis constat. *Joann. cap.* 1. *n.* 10. ibi: *Mundus per ipsum factus est*, id est, tota universitas, *ex eodem cap. num.* 3. ibi: *Omnia per ipsum facta sunt. Secundo* accipitur mundus pro statu præsenti, quo inter homines vivitur. *Joann. cap.* 1. *num.* 9. ibi: *Omnium hominum venientium in hunc mundum. In mundo erat &c. & cap.* 9. *num.* 5. ibi: *Quamdiu sum in mundo; & num.* 39. ibi: *Ego in hunc mundum veni, & cap.* 13. *num.* 1. ibi: *Sciens Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo*, id est, de hoc statu vitæ mortalis; *& cap.* 17. *num.* 15. ibi: *Non rogo, ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo*, id est, non rogo, ut auferas eis vitam, per quam tollantur de hoc mundo. *Tertio* accipitur pro omnibus hominibus sive bonis, sive malis. *Joan. cap.* 14. *num.* 31. ibi: *Ut cognoscat Mundus, quia diligo Patrem*, id est, cognoscant omnes homines. *Quarto* accipitur pro hominibus mundanis, quos vocamus mundanos; quia ea sola, quæ in præsenti vident, desiderant; *Joann. cap.* 17. *num.* 9. ibi: *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo*; id est, non pro hominibus mundanis; & ibid. num. 14. *Non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo*; id est, isti non sunt mundani, sicut nec ego. *Quinto* accipitur pro rebus, quæ in mundo sunt, & solum habentur hic, & concupiscuntur ab hominibus mundanis, scilicet *divitiæ, honores, dignitates*, & similia. *Epistol.* 1. *Joann. cap.* 2. *n.* 16. ibi: *Omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* Et sic de pluribus aliis consimilibus Sacræ Scripturæ textibus supradictam quintuplicem Mundi acceptionem comprobantibus.

3 Celebris est autem tàm apud veteres, quàm apud novos Philosophos, & Theologos alia quintuplex mundi acceptio; nempe pro Mundo Archetypo, Intellectuali, Elementari, Mundo magno, & Mundo parvo. *Mundus Archetypus* est Divina Mens, in qua sunt omnes formæ, & exemplaria rerum faciendarum; unde Boetius *l.* 3. *de Consolation. metr.* 9.

. . . . Tu cuncta Supremo
Ducis ab exemplo: pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens, similique ab imagine
formans.

Mundus Intellectualis dicuntur ipsæ Cœlestes Intelligentiæ sine omni materia & corpore, sunt enim Substantiæ spirituales statu incorruptibiles, duratione ævi æternæ, intelligendi virtutes sagacissimæ, rerum omnium creatarum verticem, & coronidem eximiis suis præcellentiis, & dotibus complectentes. *Mundus Elementaris* est, qui componitur ex quatuor elementis, & corpore cœlesti, quod etiam elementum vocat Aristotel. *l.* 3. *de Cœlo cap.* 1. *text.* 1. *Meteor.* 1. *cap.* 3. *& initio l. de Col. Mundus magnus* qui proprie Universum vocatur, est tota creaturarum collectio. *Mundus parvus*, est homo, qui ab Aristotele 8. *physicor. cap.* 2. dicitur à quodam verbo græco. *Mundus compendiatus*, quem Græci vocant *microscosmum*, id est, minorem mundum, eo quod sit omnium rerum epilogus, & compendium, & omnium in unum confluentium naturarum possessionem, & totius universitatis summam in se contineat. Habet enim homo, dicit S. Gregorius *homil.* 29. *in Evangel.* aliquid omnis creaturæ, *ibi*: "Omnis autem creaturæ aliquid "habet homo; habet namque commune esse cum lapidi"bus, vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, "intelligere cum Angelis."

4 Mundus captus pro universa rerum omnium complectione & distributione, de quo præsertim hic est sermo, variis illustratur titulis. Dicitur enim *Machina* propter mirandam ejus structuram, & artificium. Dicitur *Orbis* propter figuræ rotunditatem. Dicitur *Universum* vel ex eo quod universas, seu omnes creatas res complectatur, & involvat; vel ex eo quod Mundus ab uno Deo formatus *Universum* dicitur quasi versus unum, seu ad unum Deum ordinatus. Dicitur à Latinis *Mundus*, & à Græcis *Kosmos* propter ejus munditiam, elegantiam, & pulchritudinem.

5 Mundus ex Aristotele *l. de Mundo cap.* 2. & ex Posidonio *in Meteoris* definitur *Compages è cœlo, terraque coagmentata, atque ex iis naturis, quæ intra ea continentur*; id est, ex iis corporibus naturalibus, quæ intra cœlum, & terram comprehenduntur.

6 Mundus de facto est unicus; non repugnant tamen plures. Communis inter Catholicos cum Scoto *l. de* 1. *Princip. cap.* 3. *n.* 11. *& de rerum princip. q.* 10. *n.* 23. & colligitur 1. pars ex Sacra Scriptura, quæ quoties de mundo loquitur, unius tantum meminit; sic *Joann. cap.* 1. *num.* 10. *Mundus per ipsum factus est*, & sæpissime alibi, ut patet ex testibus adductis *supra num.* 2. *& Genes. cap.* 1. *n.* 1. *In principio creavit Deus* non Cœlos, & Terras, sed *Cœlum & terram*: unde S. Augustinus *l. Retractationum cap.* 3. retractat se, quod dixerit alicubi duos esse Mundos.

7 Hinc nullimode audiendi sunt Manichæi, qui plures

res invexerunt Mundos, quamvis finitos; nec sequaces Democriti, qui infinitos Mundos excogitarunt, ut Metrodorus, Anaximander, Anaximenes, Archelaus, Aristarchus, Xenophanes, Leucippus, Epicurus, & Anaxarchus, quem (ut refert Plutarchus *l. de tranquillitat. animi*) cum Alexander Macedo de mundorum infinitate disserentem audivisset, illacrymasse fertur: rogantibusque ob id amicis, num aliquid lacrymandum ei accidisset? An non justum est nos flere debere, respondit, si cum infiniti mundi esse perhibeantur, nondum unius Domini simus?

8 Secunda autem pars, nempe quod non repugnent plures Mundi, clare patet, quia nulla potest afferri implicantia, nec ex parte Dei, qui cum sit potentiæ infinitæ, & inexhaustæ, tam potens est hodie ad alios creandos, quàm fuit ante Creationem istius ad istum creandum: Neque ex parte creabilium; adeoque plures Mundi non repugnant, sed sunt possibiles. Unde sententia negans hanc plurium mundorum possibilitatem tamquam falsa, & erronea merito fuit reprobata & damnata ab Universitate Parisiensi sub Stephano ejusdem Civitatis Episcopo, uti videre est apud Magistrum Sententiarum *in fine Quarti libri.*

9 Mundus non fuit creatus ab æterno, ut senserat Aristoteles 7. *&* 8. *Physicor.* sed ab initio temporum. Est de fide. *Genesis enim* 1. *num.* 1. expresse habetur. *In principio creavit Deus cœlum & terram*: id est, ab initio temporum, ut exponit S. Augustinus *quæst.* 112. & alii communiter; *Proverb. cap.* 8. *num.* 22. *Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quidquam faceret à principio. Joann. cap.* 17. *num.* 5. ubi Christus alloquens Patrem dicit: *Nunc clarifica me tu Pater apud temetipsum claritate, quam habui priusquam mundus esset; & cap.* Firmiter credimus 1. *de Summa Trinitat. & Fide Catholica*, ibi: *Ab initio temporis utramque de nihilo condidit Creaturam, Spiritualem, & Corporalem, &c.*

10 Mundus probabilius creatus est verno tempore in æquinoctio, luna plena, & die Dominico. Sic declaratum est omnium consensu in Concilio Palæstino de mandato Victoris Papæ congregato à Theophilo Episcopo Cæsariensi, in quo fuit conclusum: "Nunc ergo investigabimus quomodo in principio factus fuerit mundus, "id est, die Dominico, verno tempore, in æquinoctio, "quod est octavo Kalendarum Aprilium, luna plena: per "ipsum tantummodo tempus & elementa resurgunt." Sic apud Palavicinum *in Polyanthea Sacror. Canonum, verbo* Creatio mundi::: Et Magister Historiæ Scholasticæ in historia libri Geneseos, affirmat *dogma esse ecclesiæ, mundum esse creatum in Martio.* Et ecclesia ipsa hymno ad matutinum Dominicæ canit.

Primo die, quo Trinitas
Beata mundum condidit,
Vel quo resurgens Conditor
Nos morte victa liberat.

Et antiquitus ante ejus reformationem sic canebat.

Primo dierum omnium,
Quo mundus extat conditus,
Vel quo resurgens Conditor
Nos morte victa liberat.

Et sic tenent SS. Eusebius, Athanasius, Cyrillus Hierosolymit. Nazianzenus, Damascenus, Ambrosius, Augustinus, Theodoretus, aliique plures Sancti, & Classici Doctores, quos 20. num. citat Torniellus, 25. Ascanius Martinengus, & longe plures Molina, Genebrardus, Clarius, Delrius, à Lapide, & Salianus apud Tirinum *tom.* 1. *cap.* 9. *Cronic. Sacr.* ubi solide probant hanc sententiam, quam tuentur plures alii moderniores, ut Beverlinck *loc. cit.* Frassen. *de mundo quæst.* 3. *conclus.* 2. Boyvin. *tom.* 1. *Theolog. quæst.* 1. *in fine de creatione mundi, & t.* 2. *Philos. disp.* 1. *cap.* 3. *quæst.* 4. Dupasquier *tom.* 4. *Philos. disp.* 1. *de mundo quæst.* 4. *conclusion.* 1. Goudin. *tom.* 3. *Philos. quæst.* 1. *de mundo artic.* 2. *quæsit.* 2. & plurimi alii, cujus sententiæ fuerunt etiam veteres Poetæ; unde Virgilius *l.* 2. Georgic. hæc habet:

Nec alios prima nascentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem
Crediderim: Ver illud erat; Ver magnus agebat.
Orbis, & hybernis parcebant flatibus Euri.

11 S. Hieronymus tamen, Lyranus, Tostatus, Scaligerus, Petavius, Usserius, Torniellus, Strauchius, Fortunatus à Brixia, & alii volunt, quod probabilius mundus creatus fuerit in æquinoctio autumnali, quia, dicunt ipsi, mundus creatus est eo tempore, quo fructus maturi erant, ut sic mensa apponeretur homini, & animalibus, ut patet *ex cap.* 2. *num.* 9. *Genesis*, ibi: *Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendam suave: & ex cap.* 3. *n.* 6. ibi: *vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo, qui comedit*: Fructus autem maturescunt tempore autumni, & non tempore veris, adeoque &c. Tum quia annus antiquus Hebræorum ante eorum exitum ab Ægypto incipiebat ab Æquinoctio autumnali, adeo ut nova Sanctione opus fuerit, ut annum Ecclesiasticum ab æquinoctio verno Hebræi auspicarentur, ut patet *Exodi cap.* 12. *num.* 2. ibi: *Mensis iste*, quo nimirum Hebræi egressi fuerant de Ægypto, *sit vobis principium mensium anni.* Tum etiam quia ramum virentis olivæ attulit Columba in arcam undecimo mense, *Genes. cap.* 8. *num.* 5. *& sequentibus*; cum autem mense Januario, qui undecimus esset, si à Vere annus incoharetur, non vireant, signum est mundum non fuisse creatum in æquinoctio verno, sed autumnali.

12 At istæ rationes adductæ ab asserentibus mundum probabilius creatum fuisse in æquinoctio autumnali, vel nihil contra nos probant, vel potius nostræ favent sententiæ asserenti mundum probabilius creatum fuisse in æquinoctio verno. Et revera prima eorum ratio nihil probat contra nos, sed potius nostræ favet sententiæ, quia in illa sic bene temperata regione, in qua creatus est homo, primaque animantia terrestria, plures fructus in vere, & salubres herbæ abundant; immo in bene temperatis Regionibus Orientis, & præsertim ubi Paradisus Terrestris fuit constitutus, plurimæ arbores toto anno fructibus graves sunt, aliis incipientibus, aliis maturescentibus, aliis omnino maturis, uti etiam videre est in pluribus Europæ provinciis; & ex iis, quæ fructibus aliquando spoliantur in Oriente, plures sunt quæ in verno, quàm quæ in autumnali æquinoctio maturos fructus habent, ut experientia demonstrat, nam ante finem æstatis fere omnes fructibus spoliatæ, & nudæ sunt. Secunda autem eorum ratio non subsistit, quia ut recte ostendit eruditissimus Tirinus *tit.* 1. *in Chronico Sacro cap* 5. apud Hebræos annus antiquus inchoabatur ab æquinoctio verno, & secundum hunc calculum processerunt omnes anni à mundo condito usque ad ingressum ipsorum Hebræorum in Ægyptum; in Ægypto vero sese accommodarunt calculo Ægyptiorum, qui annum suum inchoabant à mense *toto*, qui fere respondet nostro Septembri, ut patet ex traditis sub *verb.* Kalendarium *num.* 35. At statim ac ex Ægypto egressi sunt, jussit Deus ipsis Hebræis, ut annum, sicut antea, rursus à Vere inchoarent, ut patet Exodi *cap.* 12. *num.* 2. per ipsamet verba adducta ab adversariis *supra num.* 11. Vide ipsum Tirinum *loc. cit.* ubi multa adducit ad rem etiam de initio anni Civilis, & anni Sabbatici, ac Jubilæi. Nec etiam urget tertia adversariorum ratio, quia oliva hyeme quoque media, adeoque toto anno viret. Tum quia teneriores illius ramusculi, quales columba decerpsisse videtur, in calidioribus illis Regionibus exeunte potius hyeme, quàm æstate succrescunt.

13 Probatur autem nostra conclusio ex sacra Scriptura. *Genesis* enim *cap.* 1. *num.* 11. habetur: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum*: ergo eo tempore creata est terra, quo incipit germinare herba; nam

nam si creata fuisset in autumno, ut volunt citati adversarii, aut in æstate, ut cum aliis voluit Gerardus Mercator *de methodo demonstrationis temporum c.* 1. apparuisset cum herbis, plantis &c. Unde Theodoretus *in q.* 72. *super Exodum*, cum hanc proposuisset dubitationem: *Cur prima die mensis Deus jussit erigi tabernaculum?* eam solvit his verbis: *Propterea quod eodem fere tempore Deus creaturas condidit, cujus rei fidem facit arborum germinatio.* Germinet, *inquit*, terra herbam virentem &c. *incipiente enim Vere prata florere solent, segetes semina concipiunt, arbores fructum emittunt.* Et S. Ambrosius *cap.* 4. *l. prim. Hexameron* sic expresse dicit: *In hoc principio, quo Pascha jussu Dei celebrant Judæi, cœlum & terram fecit Deus, quod inde mundi capi oportebat exordium, ubi erat opportuna omnibus verna temperies; unde & annus mundi imaginem nascentis expressit, ut post hybernas glacies, atque hyemales caligines, serenior solito verni tempore splendor eluceat. Dedit ergo formam fructus annorum curriculis mundi primus exortus, ut ea lege annorum vices surgerent, atque initio cujusque anni produceret terra nova seminum germina, quo primum Dominus Deus dixerat*: Germinet terra herbam &c.

14 Tum quia valde verisimile, & credibile est, eodem tempore fuisse formatum primum Adamum, quo postea Christus secundus Adamus, & eodemmet tempore fuisse mundum primo creatum, quo fuit postea recreatus, & redemptus per Christum; atqui constat, Christum incarnatum, & mortuum esse, & resurrexisse in æquinoctio verno: ergo in hoc verno æquinoctio fuit conditus mundus. Tum enim vernum tempus comparatur juventuti, & autumnus senectuti, adeoque illud aptius est ad nascentis mundi ætatem, cum in illo, generante terra, virentibus herbis, florescentibus arboribus, & quasi revirescentibus animantibus, mundus quodammodo renascens, eodem se tempore primum à Deo esse conditum non obscure declaret; & è contra autumnus magis corruptioni, quàm generationi rerum conveniat, cum in ipso arborum folia decidant, vigoreque suo privata omnia paulatim flaccescant, & ad interitum ferantur.

15 Mundus non fuit creatus in instanti, sed revera sex dierum naturalium spatio; sic S. Joann. Chrysostom. *Homil.* 3. *in Genes.* S. Ambros. *lib.* 1. *Hexameron capit.* 7. S. Basilius *Homil.* 2. *in Genes.* S. Gregor. Nazianzenus *orat.* 48. & S. Gregor. Magnus *lib.* 32. *moral. cap.* 10. quibus subscribunt omnes fere alii Sancti Patres, & Scholastici, excepto S. Augustino, qui *lib.* 5. *de Genes. ad lit. cap.* 21. existimavit mundum creatum fuisse in instanti, & totum simul, juxta illud Ecclesiastici *cap.* 18. *num.* 1. *Qui vivit in æternum, creavit omnia simul.* Probatur autem nostra conclusio ex sacra Scriptura, quia Moyses *Genes.* 1. asserens mundum successive sex dierum intervallo factum, historice scripsit, ergo debet intelligi non mystice, & metaphorice, ut illum interpretatur S. Augustinus, sed vere literaliter, ut eum intelligunt fere omnes alii Sancti Patres, & Scholastici. Tum quia si omnia creata fuissent simul, & in eodem instanti, terra numquam fuisset *inanis & vacua*, ut habetur *Genes.* 1. nec fuissent aliquando tenebræ super faciem abyssi, ut testatur ipse Moyses *cit. cap.* 1. *Genes.* Si autem aliquando fuerunt tenebræ, etiam aliquando non fuit lux, adeoque non omnia facta sunt simul in eodem instanti. Tum etiam quia Moyses *Exodi cap.* 20. *num.* 10. & 11. rationem afferens, cur Judæi religiose observare deberent diem Sabbathi, non aliam allegat, nisi quod sicut Deus per sex dies mundum creavit, & requievit septimo, ita possent ipsi per sex dies operari, & die septimo ad imitandum Deum ab omni opere servili cessare deberent, ibi: "Memento „ut diem Sabbathi sanctifices; sex diebus operaberis, & „facies omnia opera tua; septimo autem die Sabbathum „Domini Dei tui est, non facies omne opus in eo tu, „& filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, „jumentum tuum, & advena, qui est intra portas tuas; „sex enim diebus fecit Deus cœlum, & terram, mare, & „omnia quæ in eis sunt, & requievit in die septimo, „idcirco benedixit Dominus diei Sabbathi, & sanctificavit eum." Atqui hæc ratio infirma esset, si Deus in instanti, & non per sex dies produxisset mundum: ergo concludendum est, Moysem fuisse *literaliter* locutum, & non *mystice & methaphorice*, proindeque mundum non fuisse creatum in instanti, sed successive sex dierum spatio.

16 Objicies cum S. Augustino *loc. cit.* illud *Ecclesiastici cap.* 18. *num.* 1. ubi expresse dicitur: *Qui vivit in æternum, creavit omnia simul.* Ergo non successive sex dierum spatio, sed in instanti creatus fuit mundus. At respondetur, quod illa particula *simul* idem ac *pariter* seu *universaliter*, & nullo excepto, significat, ita quod nihil omnino sit, quod non fuerit à Deo creatum, ita ut illa particula *simul* non denotet simultatem universitatis, seu collectionis, ut patet ex aliis sacræ Scripturæ textibus, in quibus hæc particula *simul* collectionem significat: sic Psal. 13. *num.* 3. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt.* Psal. 48. *n.* 11. *Simul insipiens, & stultus peribunt.* Job *cap.* 21. *num.* 26. *Et tamen simul in pulvere dormient*, & *cap.* 34. *num.* 15. *Deficiet omnis caro simul*, cum pluribus similibus. Vel potest dici, quod omnia simul facta sunt secundum materiam, nempe rudem, & informem, quæ primo mundi die omnis simul producta fuit, non omnia simul facta sunt secundum formam.

17 Nec valet instare, quod ipsemet Moyses testatur, Deum omnia produxisse simul simultate temporis: *Genes.* enim *cap.* 2. *num.* 4. expresse dicit: *Istæ sunt generationes cœli, & terræ, quando creata sunt in die, quo fecit Deus cœlum, & terram, & omne virgultum agri &c.* adeoque &c. Non valet, inquam, quia illa particula *in die* sumitur non determinate pro unico die, sed indeterminare pro quocumque illorum sex dierum, quibus res aliquæ seorsim fuerunt formatæ; sicque *in die* sumi potest divisim pro quolibet die, quo aliquid formatum est. Vel respondetur ut supra, omnia quidem fuisse producta in die unico quoad materiam, non vero quoad formam, sicut explicat S. Gregorius *lib.* 32. *moral. cap.* 10. ubi hanc agitans quæstionem, post plura concludit: *Qui diversis diebus creatum cœlum & terram, virgultum, herbamque narraverat, nunc uno die facta manifestat, ut liquido ostenderet, quod creatura omnis simul per substantiam extitit, quamvis non simul per speciem processit.* Quod deducitur ex ipsomet Moyse *in cap.* 1. *Genes.* ubi dicit, quod lux facta sit primo die, sol vero quarta die; non quod lux fuerit primo die sine sole, & dies sine cursu solari, sed quia licèt Sol fuerit creatus prima die, & cum illo lux quoad substantiam, sicque per cursum vigintiquatuor horarum inceperit à mundi exordio dies naturales distinguere; tamen Sol & Luna dicuntur facta die 4. non quoad dictam substantiam, sed quoad speciales influxus, & ad munus discriminandi tempora, menses, dies & annos per motum in Zodiaco, qui tali die datus est Soli, aliisque planetis: Et ideo dixit Deus *fiant luminaria* non quidem simpliciter, *sed ut dividant diem, ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos, ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Genes. cap.* 1. *num.* 14. & 15. *sic Genes. cap.* 9. *num.* 13. dicit Deus post diluvium: *Arcum meum ponam in nubibus*, non quidem quantum ad substantiam; nam talis arcus apparebat etiam ante diluvium, sed ut esset in signum fœderis, & pacis, ibi: *Et erit signum fœderis inter me, & inter terram.* Unde ex S. Scriptura potius deducitur, quod mundus creatus sit successive spatio dierum sex, quàm in instanti. Quam nostram opinionem, posthabita illa S. Augustini, videtur sequi ecclesia; siquidem in hymnis, quos canit in vespertinis precibus singulorum hebdomadæ dierum, laudat Deum de singulis operibus, quæ particulatim ipse per singulos dies perfecit.

18 In primo igitur die producta fuerunt cœlum empyreum, Angeli, terra, aqua, lux, & infernus. De cœlo, terra, aqua, & luce habetur expresse ex *cap.* 1. *Genes. à num.* 1. *ad* 5. De Angelis quamvis non habeatur expresse ex Scriptura, habetur tamen in Concil. Lateran. *in cap.* Firmiter credimus 1. *de summa Trinit. & Fide Catholica*, ubi definit, Angelos non ante, ut voluerunt aliqui, neque post mundum, ut censuerunt alii, sed simul cum mundo ab initio temporis creatos fuisse, ibi: *Qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam*, spiritualem, & corporalem, Angelicam *videlicet*, & mundanam, *ac deinde* humanam, &c. Fuit enim creatum cœlum non vacuum, sed cœlestibus incolis plenum, nempe spiritualibus substantiis, quas Philosophi *Intelligentias*, & Scriptura *Angelos* vocat; & per ipsum cœlum primo die creatum non intelliguntur omnes orbes cœlestes, sed solum empyreum, ut recte docent S. Clemens, Theodoretus, Origines, Alcuinus, Rabanus, Lyranus, Abulensis, & alii. Item infernus, quamvis non exprimatur à Scriptura, quo die fuerit creatus, merito tamen creditur creatus primo die cum terra, in cujus centro est: sicut enim Deus primo die divisit lucem corpoream à tenebris corporalibus, ita separavit lucem spiritualem, id est, Angelos bonos à tenebris spiritualibus, id est, à dœmonibus, qui duce Lucifero rebelles facti Deo, eodem illo primo die è cœlis detrusi sunt in infernum, quem sub idem tempus ipsis in centro terræ cum suo igne, & sulphure Deus paravit, ut recte doctissimus Tirinus *in cap.* 1. *Genes.* & fere communis aliorum.

19 Secundo die factum est firmamentum; habetur expresse ex *cap.* 1. *Genes. à num.* 6. *ad* 8. Per firmamentum autem intelligendum est cœlum stellatum, & omnes orbes cœlestes illi vicini, tum superiores, ut crystalinum, & primum mobile, tum inferiores, qui sunt septem orbes planetarum: unde per ipsum firmamentum intelligitur id, quod in medio aquarum, & ex medio aquarum, seu ex mole aquarum productum, ipsas à se mutuo separat, seu dividit ut habetur *Genes. cap.* 1. *num.* 6. ibi: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis.* Per aquas autem, quæ sunt supra firmamentum non intelliguntur nubes, neque cœlum crystallinum, sed veræ & propriæ aquæ, ubi creatæ sunt primo die omnes conjunctæ, & ejusdem speciei, quæ per firmamentum productum secundo die fuerunt tantum separatæ, ut patet *Genes. cap.* 1. *num.* 7. ibi; *Fecit Deus firmamentum, divisitque aquas, quæ erant sub firmamento ab his, quæ erant super firmamentum*: sicque remanserunt veræ, & propriæ aquæ super firmamentum, divina virtute servatæ incorruptæ, tum ad ornatum universi, tum ad oblectamentum Sanctorum, tum præsertim ad perpetuam Dei laudem & gloriam, juxta illud Psalm. 148. *num.* 5. ibi: *Et aquæ omnes, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini*; & illud Daniel *cap.* 3. *num.* 60. ibi: *Benedicite aquæ omnes, quæ super cœlos sunt, Domino.* Sic fere omnes Sancti Patres, & Doctores citati & sequuti à Tirino *in cap.* 1. *n.* 7. *Genesis*, & in Psalm. 148. *n.* 5.

20 Tertio die facta est congregatio aquarum, & productio herbarum, & plantarum, textu expresso *in cap.* 1. *Genes. à num.* 9. *ad* 13. Congregatio autem aquarum facta est in unum locum, inquit scriptura, ut appareret arida, & ipsam aridam vocavit Deus *terram*, congregationesque aquarum appellavit *maria*, ibi: *n.* 9. & 10. *Dixit vero Deus: congregentur aquæ, quæ sub cœlo sunt, in locum unum, & appareat arida. Et factum est ita; & vocavit Deus aridam terram, congregationesque aquarum appellavit* maria. Quo vero ad productionem herbarum, & plantarum, clare patet, Deum die tertio dedisse terræ virtutem germinandi herbas, & producendi plantas, sive arbores fructibus graves, aliis incipientibus, aliis maturescentibus, & aliis omnino maturis, juxta dicta supra *num.* 12. dicit enim Scriptura *citat. c.* 1. *Genes. num.* 11. & 12. & ait: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus .... & protulit terra herbam virentem & facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque sementem secundum speciem suam.*

21 Quarto die producta sunt astra, nempe *Sol*, *Luna*, & *Stellæ*; & quidem ut illuminent orbem, Sol in die, & Luna cum Stellis in nocte; sicque dividant diem, ac noctem; ac pariter ut sint in signa annorum, mensium, & dierum, & tempestatum veris, æstatis, autumni, & hyemis, ac etiam pluviæ, serenitatis, ventorum & hujusmodi, textu aperto *in cit. cap.* 1. *Genes. à n.* 14. *ad* 18. ibi: *Dixit autem Deus, fiant luminaria in firmamento cœli & dividant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos; ut luceant in firmamento cœli; & illuminent terram: & factum est ita: Fecitque Deus duo luminaria, luminare majus, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti, & stellas.* Primum luminare magnum est Sol sic dictus, *vel quia solus ex omnibus sideribus sit tantum, vel quia, cum est exortus, obscuratis omnibus, solus apparet*, ut notat Cicer. *lib.* 2. *de nat. Deor.* seu quia solus ita lucet, ut ex eo dies sit, ut observat Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Secundum luminare magnum est *Luna*, sic dicta ex eo quod sola nocte luceat; unde *Noctiluca* etiam dicitur, ut advertit Varro *lib.* 2. *de ling. lat.* & etiam Cicero *lib.* 2. *de nat. Deor.* Per hoc autem quod *Luna* dicatur luminare magnum, non sequitur quod sit major aliis planetis, cum illa quoad molem ceteris planetis minor sit, sed dicitur *luminare magnum*, quia post solem, majorem, & efficaciorem influxum in inferiora habet, quàm ceteri alii planetæ, & etiam quia major videtur, quoniam vicinior est terræ.

22 Quinto die producti sunt pisces, & aves, textu expresso *in cit. cap.* 1. *Genes. à num.* 20. *ad* 23. ibi: *Dixit etiam Deus: producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super terram sub firmamento cœli. Creavitque Deus cete grandia, & omnem animam viventem, atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundum genus suum.* Ipsi pisces, & aves producti sunt ex aqua, ut docent SS. Hieronymus, Augustinus, Cyrilus, Damascenus, & alii communiter, & patet ex adducto Scripturæ textu, & ex hymno qui dicitur in vesperis feriæ quintæ: *Magnæ Deus potentiæ, qui ex aqua ortum genus*, (ut in hymno antiquo) *qui fertili natos aqua* (ut in hymno novo correcto) *partim relinquis gurgiti, partim levas in aera.* Nec obstat dissimilitudo inter pisces, & aves, quia ut recte notat S. Augustinus *lib.* 3. *de Genes. ad lit. cap.* 3. pisces facti sunt ex aqua densiori, aves vero ex subtiliori, unde sunt magis temperamenti aerei, quàm aquei. Per cete grandia creata, & adducta in textu, intelliguntur pisces grandiori corpore existentes. Unde nomen *cete* est commune omnibus magnis piscibus.

23 Sexto die producta sunt animalia terrestria, & deinde homo, qui & dominus ceterorum constitutus est, ut habetur expresse *ex cit. cap.* 1. *Genes. à num.* 24. *ad* 30. ibi: "Dixit quoque Deus reproducat terra animam viventem in genere suo, jumenta, & reptilia, & bestias terræ secundum species suas, factumque est ita, „& fecit Deus bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo: & vidit „Deus quod esset bonum, & ait: Faciamus hominem „ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatibus cœli, & bestiis, universæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra, &c."

24 Adam igitur, & Eva ambo producti fuerunt in sexta die: quamvis enim aliqui putent, solum Adamum factum fuisse sexta die, & Evam factam fuisse postea, hoc tamen non est probabile, quia Deus in fine sextæ diei cessavit ab omni opere; *& requievit die septimo ab omni opere, quod patrarat*, ut habetur expresse ex *cap.* 2. *Genes. num.* 2. ubi *num.* 3. insuper subjungitur *& benedixit diei septimo, & sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit, ut faceret.* Quamvis autem post opera sex dierum loquatur Moyses de formatione Evæ, hoc non officit, quia ibi nempe *Genes. cap.* 20. *num.* 21. & *seq.* narrat solum quomodo producta fuerit, narrando vero ea, quæ facta sunt in sexto die, expresse dicit: *masculum, & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini &c.* sic *Genes. cap.* 1. *numer.* 27. & 28.

25 Adam productus fuit ex limo terræ, *Genes. cap.* 2. *num.* 7. ibi: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ*: Adam enim in Hebræo significat præcisum